

УДК 37.373.41

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Воронін Дмитро

**Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викл. кафедри теорії і методики
технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності**

Щирбул О.М.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

У статті розглядаються проблеми позакласної роботи з учнями як важливого елемента освітнього процесу.

Зокрема, проаналізовано зміст понять: позакласна, позашкільна, позанавчальна, позаурочна робота, методи і форми організації позакласної роботи.

Виокремлено та описано методичні особливості позакласної роботи, котрі необхідно враховувати вчителю при організації та проведенні занять з учнями основної школи для формування й розвитку творчого потенціалу школярів, виробленню в них важливих умінь і навичок пошукової, дослідницької діяльності, самостійного здобуття необхідних знань.

Ключові слова: позакласна, позашкільна, позанавчальна, позаурочна робота, методичні особливості, творчість.

Methodological peculiarities of organization and conducting of extra-curricular work with pupils of the basic school

D. Voronin

The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,

Kropyvnytsky, Ukraine

In article problems of out-of-class work with pupils as important element of educational process are considered.

In particular, the maintenance of concepts is analysed: out-of-class, out-of-school, after-hour work, methods and forms of the organization of out-of-class work.

Features of out-of-class work which the teacher needs to consider at the organization and training with pupils of the main school for formation and development of creative potential of school students are analysed.

Key words: out-of-class, out-of-school, after-hour work, methodical features, creativity

Постановка проблеми. На сьогодні, в умовах значних змін у соціальному, економічному та політичному житті України постає проблема радикальної перебудови освітнього процесу, який має враховувати сучасні світові тенденції розвитку освіти. Відповідно, одним із головних завдань української школи, як визначено в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), є «...формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й трансляції культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків. [2]» та створення педагогічних умов для навчання, виховання й розвитку кожного учня.

Слід зазначити, що освітній процес у школі є багатоаспектним і не обмежується лише навчанням учнів традиційною класно-урочною системою. На сьогодні, розроблено багато різних методів і форм організації позаурочної, позакласної діяльності, котрі успішно розвиваються та втілюються в освітній процес.

Зокрема, позакласна діяльність учнів, яка виконує навчальну, розвивальну, практичну, виховну функції, спрямована на розширення й поглиблення знань, набутих у процесі навчання, формування практичних умінь і навичок школярів, розширення загальноосвітнього кругозору учнів, формування в них наукового світогляду, вироблення вмінь і навичок самоосвіти, формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів, організація дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг та ін. Тобто, позакласна робота суттєво доповнює та урізноманітнює освітній процес і сприяє становленню особистості учня.

Тому, проблема організації й проведення позакласної роботи з учнями на сьогодні є актуальною, потребує подальшого вивчення, розробки та впровадження нових дієвих методів співпраці з школярами.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми організації та проведення позакласної роботи з учнями вивчалися багатьма науковцями.

Зокрема, питання змісту, методів і форм діяльності учнів висвітлювалися в працях І.І. Бака, В.Я. Горського, М.Н. Деліка, В.Г. Разумовського, В.К. Сидоренка, Ю.С. Столярова, Д.О. Тхоржевського, та інші.

Психологічні аспекти, пов'язані з розвитком творчості учнів, досліджували А.В. Антонов, Г.Я. Буш, Л.С. Виготський, Я.О. Пономарьов, С.Л. Рубінштейн, Д.Б. Богоявленська, О.М. Матюшкін, Б.М. Теплов, Т.В. Кудрявцев, В.О. Моляко та інші.

Методику організації позакласної роботи учнів розглядали І.М. Веремійчик, А.Г. Глущенко, А.С. Линда, Н.І. Ніколаєва, Я.А. Рожнев, В.Г. Шутяк, І.Т. Міщенко та інші.

Метою статті є: на основі вивчення та аналізу наукових джерел виявити й охарактеризувати особливості позакласної роботи з учнями основної школи.

Аналіз проблеми організації та проведення позакласної роботи з учнями вказує не те, що в наукових джерелах існують дещо суперечливі підходи щодо визначення таких понять як: «позанавчальна», «позаурочна», «позакласна», «позашкільна» робота.

Наприклад, Б.С. Кобзар [3] визначає позанавчальну роботу як цілеспрямовану навчально-виховну діяльність зі школярами, що її організовують і здійснюють вчителі в позаурочний час. Цей же науковець стверджує, що позаурочну та позанавчальну діяльність можна розглядати як синонімічні поняття, а позаурочна робота, в свою чергу, складається з позакласної та позашкільної роботи.

У педагогіці М.М. Фіцули позакласна робота визначається як «...різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, організована в позаурочний час педагогічним колективом школи. Спрямована вона на задоволення інтересів, потреб і запитів дітей завдяки добровільній участі у різноманітній діяльності (обговорення книг, кінофільмів, змагання, конкурси, свята тощо). [5]».

У педагогіці за редакцією Ю.К. Бабанського «позакласною роботою називають спеціально організовані заняття, які сприяють поглибленню знань,

розвитку умінь і навичок та забезпечують розумний відпочинок учнів [4, 291 *перекл. мій*] ».

Н.П. Волкова визначає позакласну роботу «як діяльність учителів, спрямовану на вирішення завдань формування особистості дитини, яка здійснюється в позаурочний час з метою задоволення інтересів і запитів учнів, розвитку їх творчого потенціалу, здібностей, нахилів [1, 165]».

Позашкільна робота учнів визначається однозначно, як їхня діяльність у позашкільних закладах освіти (станціях юних техніків, будинках творчості, клубах за інтересами тощо).

Усі розглянуті визначення хоча й відрізняються за своїм змістовим наповненням, але вказують на те, що будь-яка педагогічно організована діяльність за межами традиційного уроку має бути спрямована як на набуття нових знань, так і на виховання й творчих розвиток школярів.

Слід зазначити, що в педагогічній, методичній літературі детально описані різні методи й форми позакласної роботи з учнями.

Зокрема, для виховної роботи з учнями 5-9 класів доцільно використовувати ігрові форми (гра-експрес, рольова гра, вікторина, веселі старті), для творчого розвитку школярів – метод проектної діяльності, дослідницькі завдання, тренінги, турніри та ін.

Важливе навчальне, практичне та виховне значення мають гурткова й факультативна робота з учнями, які створюють передумови для активізації самостійної діяльності школярів і сприяють реалізації творчого потенціалу особистості. На менш важливе значення мають колективні форми позакласної роботи: предметні олімпіади, навчальні екскурсії, виставки результатів технічної, прикладної творчості, тематичні вечори, зустрічі з відомими науковцями, винахідниками та ін..

Незважаючи на те, що позакласна робота з учнями будується на основі загальних принципів навчання й виховання та виконує основні завдання цілісного освітнього процесу, така робота має свої специфічні особливості щодо її організації та проведення.

По-перше, позакласна робота має враховувати вікові особливості учнів.

Тобто, учитель при організації певного виду діяльності має визначитися з методами й формами позакласної роботи, які найкраще відповідають віковим, психологічним особливостям школярів.

По-друге, позакласна робота передбачає добровільний характер. Учні залучаються в роботу, котра вимагає значних інтелектуальних зусиль, умінь працювати на кінцевий позитивний результат. Тому важливо, щоб така робота учнів відбувалася не під тиском педагога, а внаслідок виникнення інтересу, зацікавленості певним напрямком діяльності. Тобто, добровільність є важливою особливістю організації позакласної роботи. Саме добровільність визначає різноманіття змісту занять, форми й методи роботи з школярами.

По-третьє, в основі позакласної роботи учнів лежить самоврядування, тобто учні можуть під керівництвом учителя складати план занять (гурткова робота), визначати об'єкти праці, оптимальні строки розв'язання тих чи інших завдань, планувати очікуваний результат. Відтак, позакласна робота, котра спланована разом з учнями, буде ефективнішою, оскільки стане особистою справою кожного школяра.

По-четверте, позакласна робота спрямована на розвиток творчості учнів, вироблення умінь аналізувати, систематизувати, критично мислити, тому, вчителю необхідно володіти знаннями з психології творчості, методами розвитку творчого потенціалу школярів, використовувати завдання, котрі сприяють дослідницькій, пошуковій діяльності учнів.

По-п'яте, позакласна робота спрямована на розвиток самостійності та ініціативності учнів. Займаючись улюбленою справою, школярі в позакласній роботі досить часто виявляють самостійність, активність більшу, ніж на уроках.

По-шосте, важливо, щоб позакласна робота мала системний характер, адже діяльність, котра спрямована на формування й розвитку творчих здібностей учнів потребує багато часу.

Висновки. Таким чином, визначені особливості організації та проведення позакласної роботи з учнями дають можливість педагогу чіткіше уявити

структуру, процес позакласної роботи та визначитися з відповідними методами, формами діяльності, котрі забезпечують позитивний результат.

Подальше дослідження проблеми позакласної роботи ми вбачаємо в розробці нових методів, способів організації такої діяльності, котрі враховують специфіку позакласної роботи та сприяють творчому розвитку школярів.

Список літератури

1. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова. – К.: 2007. – 235 с.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]: – Режим доступу: www.ippo.org.ua
3. Кобзар Б.С. Внеурочная воспитательная работа в школах и группах продленного дня / Б.С. Кобзар. – К.: Рад. школа, 1988. – 306 с.
4. Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Ю.К. Бабанский, В.А. Сластенин, Н.А. Сорокин и др.; Под. Ред. Ю.К. Бабанского. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1988. – 479 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 3-т^о вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 232 с.